

AVRUPA İNSAN HAKLARI MAHKEMESİ

KADRIYE YILDIZ VE DİĞERLERİ- TÜRKİYE DAVASI

(Başvuru no: 73016/01)

KARARIN ÖZET ÇEVİRİSİ

STRAZBURG

10 Ekim 2006

İşbu karar AİHS'nin 44§2 maddesinde belirtilen koşullar çerçevesinde kesinleşecektir. Şekli bazı düzeltmelere tabi olabilir.

Türkiye Cumhuriyeti aleyhine açılan ve (73016/01) başvuru no'lu davanın nedeni bu ülke vatandaşı olan Kadriye Yıldız, Süheyla Yıldız, Nevzat Yıldız, Seyithan Yıldız, Arslan Yıldız, Gültekin Yıldız, Aziz Yıldız ve Ferhan Yıldız'ın (başvuranlar) Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'ne (AİHM) 6 Haziran 2001 tarihinde Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesinin Temel İnsan Haklarını güvence altına alan 34. maddesi uyarınca yapmış olduğu başvurdur.

Başvuranlar, AİHM önünde Diyarbakır Barosu avukatlarından M.S. Tanrıkulu ve Mardin Barosu avukatlarından S. Demirkese tarafından temsil edilmektedir.

OLAYLAR

I. DAVA KOŞULLARI

Başvuranlar sırasıyla 1929, 1948, 1952, 1950, 1933, 1954, 1939 ve 1916 doğumlu olup Mardin'de ikamet etmektedirler.

2 Temmuz 1969 tarihinde A.Y., Mardin ili Alakuş'ta bulunan 34 parsel no'lu 687.875 m² yüzölçümlü gayr-ı menkulün, başvuranların ve Ş.Y.'nin adlarına kayıtlı olduğuna ilişkin verilen karara karşı Mardin Tapulama Mahkemesi'ne itiraz etmiştir. Hazine, müdahil taraf olarak davaya katılmıştır.

Mardin Kadastro Mahkemesi 29 Haziran 1987 tarihinde, A.Y. ile Hazine'nin talebini reddetmiştir. Parselin, başvuranlar adına tapu kayıtlarının yapılmasına karar verilmiştir. Mahkeme kararını dosyada yer alan unsurlara dayandırmıştır. Mahkeme aynı zamanda, herhangi bir kamulaştırma ya da satın alma işlemi yapılmaksızın yetkili makamlar tarafından araziye 1958 tarihinde mayın döşenmiş olmasına rağmen, başvuranların aralıksız olarak yirmi yıldan uzun bir dönem için mallarından yoksun bırakılmadıklarını da tespit etmiştir.

Başvuranlar, 3 Ocak 1991 tarihinde arazinin tapu kaydını yaptırmışlardır.

Başvuranlar (bu yargılama için Nevzat Yıldız hariç), 6 Ağustos 1991 tarihinde, tazminat davası açılabilmesi için arazinin değerinin tespit edilmesi talebiyle Mardin Asliye Hukuk Mahkemesi'ne başvurmuşlardır. Mahkeme bilirkişiler eşliğinde sözkonusu arazide keşif yapmıştır. Keşif sonrasında Mahkeme tarafından, bilirkişi raporundan hareketle taşınmazın değeri 1.575.921.625 Türk Lirası (yaklaşık 356.370 Amerikan Doları) olarak tespit edilmiştir.

Başvuranlar (bu yargılama için Nevzat yıldız hariç) 2 Eylül 1991 tarihinde, kamulaştırmaz el atma gerekçesiyle Jandarma Genel Komutanlığı aleyhine Asliye Hukuk Mahkemesi'ne tazminat davası açmışlardır. Başvuranlar aynı zamanda arazinin tapu kaydının idare adına yapılmasını talep etmişlerdir. Savunmacı tarafın iki defa itirazda bulunması üzerine başvuru 25 Kasım 1991 tarihinde Milli Savunma Bakanlığı'na sevk edilmiştir.

Asliye Hukuk Mahkemesi 25 Mayıs ve 24 Haziran 1992 tarihlerinde, bilirkişi eşliğinde iki kez sözkonusu arazide keşif yapılmıştır. Bu iki bilirkişi kurulu, 25 Mayıs ve 1 Temmuz tarihlerinde raporlarını sunmuşlardır.

Asliye Hukuk Mahkemesi, 17 Temmuz 1992 tarihinde başvuranları haklı bularak, İdare tarafından davanın başladığı tarihten itibaren geçerli olmak üzere, gecikme faiziyle

birlikte 1.575.921.625 Türk Lirası (228.090 ABD Doları) tutarında tazminat ödenmesine karar vermiştir. Kararında, arazinin 1958 yılından beri işgal edilmiş olmasına rağmen, 1969 yılında başlayıp 1987 yılında sona eren bir dava sonucunda, 3 Ocak 1991 tarihinde başvuranlar adına kaydedildiğini tespit etmiştir. Mahkeme ayrıca, Hazine'nin zamanaşımı nedeniyle başvurunun kabuledilemez olduğunu ileri sürdüğünü de kayda geçmiştir. Ama sonuç olarak bu kişilerin mahkeme kararıyla araziye geri aldıklarını tespit etmiştir.

Bakanlığın başvurusu üzerine Yargıtay, 2 Şubat 1993 tarihinde 2942 sayılı Kamulaştırma Kanunu'un 38. maddesine göre, bir dava açılmış olmasının bu süreyi kesintiye uğratan bir olay gibi değerlendirilmemesi gerektiğinden, yirmi yıllık hak düşürücü sürenin 1991 yılında zaten geçmiş olması nedeniyle temyiz edilen kararı bozmuştur.

Başvuranlar tarafından yapılan karar düzeltme talebi 14 Nisan 1994 tarihinde reddedilmiştir.

Asliye Hukuk Mahkemesi, Yargıtay kararı uyarınca 16 Kasım 1994 tarihinde başvuranların talebini reddetmiştir. Mahkeme, arazinin 1969 tarihinden beri mayınlanmış olduğunu ve davanın açıldığı 1991 tarihinde, yirmi yıllık hak düşürücü sürenin zaten geçmiş olduğuna karar vermiştir.

Milli Savunma Bakanlığı 22 Şubat 2000 tarihinde arazinin başvuranlar adına kayıtlı bulunan tapu kaydının iptal edilmesi ve Hazine adına kaydedilmesi amacıyla Mahkeme'ye başvurmuştur.

Mahkeme, 17 Mayıs 2000 tarihinde, 2942 sayılı Kanun'un 38. maddesi uyarınca Bakanlığın talebini yerinde bulmuştur.

16 Kasım 2000 tarihinde Yargıtay, temyiz edilen kararı onamıştır.

19 Ocak 2001 tarihinde, başvuranlar tarafından yapılan düzeltme talebi reddedilmiştir.

HUKUK AÇISINDAN

I. EK 1 NO'LU PROTOKOL'ÜN 1. MADDESİNİN İHLAL EDİLDİĞİ İDDİASI HAKKINDA

A. Kabuledilebilirlik hakkında

AİHM başvurunun AİHS'nin 35 § 3.maddesine göre açıkça dayanaktan yoksun olmadığını ve başka hiçbir kabuledilemezlik gerekçesi bulunmadığını saptamıştır. Bu nedenle başvurunun kabuledilebilir bulunması uygundur.

B. Esas hakkında

Başvuranlar, herhangi bir tazminat ödenmeksizin dava konusu arazinin mülkiyet hakkından yoksun bırakılmış olmalarının, AİHS'ye Ek 1 No'lu Protokol'ün 1. maddesinde yer alan ilkelere aykırı bir şekilde gerçekleştirildiğini iddia etmektedirler.

Başvuranlar, herhangi bir kamulaştırma işlemi yapılmaksızın arazilerinin işgal edildiğini belirtmektedirler. Başvuranlar, hiçbir dönemde kendilerine para ödenmediğini ve Hükümet'in bu konuda herhangi bir açıklamada bulunmadığını iddia etmektedirler.

Başvuranlar arazinin, Mardin Kadastro Mahkemesi'nin, A.Y.'nin ve Hazine'nin talebini reddettiği ve arazinin başvuranlar adına kaydının yapılmasına karar verdiği 29 Haziran 1987 tarihli kararından sonra kendilerine verildiğini ifade etmektedirler. Başvuranlar ayrıca kayıt işleminin 3 Ocak 1991 tarihinde gerçekleştiğini, kamulaştırmaz el atma gerekçesiyle Mardin Asliye Hukuk Mahkemesi'ne tazminat davası açtıklarını ve Mahkemenin lehlerinde karar verdiğini eklemektedirler.

Başvuranlar, 2942 sayılı Kanun'un hatalı bir şekilde uygulanması nedeniyle Yargıtay'ın sözkonusu kararı bozduğunu ileri sürmektedirler. Başvuranlara göre, tapu kayıtlarının iptal edilmiş olması bu maddeye aykırı olarak yapılmıştır. Her ne olursa olsun, tazminat ödenmeksizin mülkiyet haklarından mahrum bırakıldıkları için başvuranlar, bu maddenin AİHS'ye Ek 1 No'lu Protokol'ün 1. maddesinde ifade edilen ilkelere aykırılık teşkil ettiğini iddia etmektedirler.

Hükümet, öncelikle olayların 50'li yıllarda meydana geldiğini ve Hazine'nin 1957 ile 1960 tarihleri arasında, başvuranların arazisi de dahil olmak üzere 39.497.000 m² yüzölçümlü araziye karşılık olarak 8.758.869 Türk Lirası (yaklaşık 3.105.982 Amerikan Doları) tutarında ödeme yaptığını belirtmektedir. Bununla birlikte, mülk sahiplerinin almış oldukları miktarların saptanmasının zor olduğunu da eklemektedir.

Hükümet, ilgili dönemdeki iç hukuka, yani 221 sayılı Kanun'la ve 2942 sayılı Kanun'un 38. maddesine atıfta bulunarak, arazinin İdare'ye tahsis edilmiş olması ve araziden hiç faydalanmamış olmaları nedeniyle başvuranların gerçek ve kişisel haklarını kaybettiklerini ifade etmektedir. Ayrıca Hükümet'e göre ilgili kişiler, Asliye Hukuk Mahkemesi'ne tazminat davası açtıkları sırada Kamulaştırma Kanunu'nun hükümlerinin uygulanmasını talep etmemişlerdir.

AİHM, AİHS'ye Ek 1 No'lu Protokol'ün 1. maddesinde üç önemli kural bulunduğunu hatırlatmaktadır: "birinci bendin birinci cümlesinde yer alan ve genel bir kural niteliği kazanan birinci ilke mülkiyet hakkı ifade edilmektedir; aynı bendin ikinci cümlesinde yer alan ikinci ilke mal ve mülkten yoksun bırakılma ifade edilmekte ve bir takım koşullara bağlanmaktadır; ikinci bentte yer alan üçüncü ilke ise Devletlere mülkiyetin kamu yararına uygun olarak kullanılmasını düzenleme hakkı tanınmaktadır (...) Bununla birlikte burada birbirinden bağımsız kurallar bütünü sözkonusu değildir. İkinci ve üçüncü ilke, mülkiyet hakkına müdahale edilmesinde özel koşulları tanımlamaktadır; bu nedenle, bu ilkeler birinci ilke ile tanınan ilke ışığında yorumlanmalıdır" (Bkz. diğerleri arasında, *James ve diğerleri-Birleşik Krallık*, 21 Şubat 1986, ve *Iatridis-Yunanistan*, no: 31107/96).

AİHM, Mardin Kadastro Mahkemesi'nin 29 Haziran 1987 tarihli kararından önceki dönemle ilgili olarak taraflar arasında farklı görüşler bulunmasına rağmen, sözkonusu karardan sonra arazinin kaydının başvuranlar adına yapıldığı konusu tartışma götürmemektedir. Bu açıdan, mevcut davada 2942 sayılı Kanun'un 38. maddesini uygulamaya koyan yerel mahkemelerin başvuranların tapudaki kayıtlarını iptal ettiklerini ve Savunma Bakanlığı adına kaydedilmesine karar verdikleri dikkate alındığında farklılıklara ilişkin olarak ortaya çıkan soruları çözüme kavuşturmak Mahkemeye düşmemektedir. Bu koşullar altında, AİHM yerel mahkeme kararlarının, Ek 1 No'lu Protokol'ün 1. maddesinin

birinci bendinin ikinci cümlesi uyarınca başvuranları mülkiyet haklarından yoksun bıraktığına kanaat getirmektedir (Bkz. *mutatis mutandis*, *Brumarescu-Romanya*, no: 28342/95).

Ayrıca AİHM, daha önce buna benzer soruların gündeme geldiği bir dava incelediğini ve 2942 sayılı Kanun'un uygulanması neticesinde, mülkiyet hakkı ihlal edildiğinden Ek 1 No'lu Protokol'ün 1. maddesinin ihlal edildiğine karar verdiğini hatırlatmaktadır (*I.R.S. ve diğerleri-Türkiye*). AİHM, bu maddenin uygulanması hususunda Hükümet'in mevcut davayı farklı şekilde sonuçlandırarak hiçbir tespit ve delil sunmadığı kanaatine varmıştır.

AİHM, 38. maddenin mevcut duruma uygulanması sonucu itibarıyla başvuranları malik sıfatlarının iptali ile elde edebilecekleri her türlü tazminattan yoksun bıraktığına karar vermiştir. Toplumun genel menfaatleri ve bireyin haklarının korunmasında üstlenilen zorunluluklar arasında hüküm süren hassas dengeyi sağlayıcı hiçbir tazminat sürecinin olmaması doğrultusunda, böylesi bir müdahale yalnızca keyfi olarak nitelendirilebilir.

Sonuç olarak, Ek 1 No'lu Protokol'ün 1. maddesi ihlal edilmiştir.

II. AİHS'NİN 13. MADDESİNİN İHLAL EDİLDİĞİ İDDİASI HAKKINDA

A. Kabuledilebilirlik hakkında

AİHM başvurunun AİHS'nin 35 § 3.maddesine göre açıkça dayanaktan yoksun olmadığını ve başka hiçbir kabuledilemezlik gerekçesi bulunmadığını saptamıştır. Bu nedenle başvurunun kabuledilebilir bulunması uygundur.

B. Esas hakkında

AİHS'ye Ek 1 No'lu Protokol'ün 1. maddesi alanında varılan sonuç dikkate alındığında, AİHS'nin 13. maddesi bakımından dile getirilen sorunun ayrıca incelenmesinin gerekli olmadığına karar vermiştir.

III. AİHS'NİN 41. MADDESİNİN UYGULANMASI HAKKINDA

A. Tazminat

Başvuranlar öncelikle, zararın tazmini konusunda Hükümet'in izlemesi gereken en uygun yolun, dava konusu arazinin tamamını kendilerine iade etmesi ve mayın temizleme masraflarını ödemesi olacağını belirtmektedirler. AİHM'nin arazinin iade edilmesi konusunda bir karar vermemesi durumunda başvuranlar, kendilerine tazminat ödenmesini kabul etmeye hazır olduklarını belirtmekte ve bunun için 1.624.000.77 Euro yani arazinin mevcut değeri olan 736.691.77 Euro talep etmektedirler. Başvuranlar ayrıca, 1987 tarihinden beri mülkiyet haklarından yoksun bırakılmış olmaları nedeniyle ortaya çıkan zarar ve mayın temizleme masrafları için 887.309 Euro talep etmektedirler.

Başvuranlar bu iddialarını desteklemek için, talepleri üzerine Mardin Asliye Hukuk Mahkemesi tarafından belirlenen bilirkişilerce, 21 Haziran 2005 tarihinde gerçekleştirilen bilirkişi incelemesine dayanmaktadırlar.

Ayrıca başvuranlardan her biri, manevi tazminat olarak 5.000 Euro talep etmektedirler.

Hükümet bu iddialara karşı çıkmaktadır.

AİHM, *I.R.S. ve diğerleri-Türkiye* davasında (adil tazmin) (no: 26338/95, 31 Mayıs 2005) tespit edilen ihlal nedeni mülkiyet hakkından yoksun bırakılmanın hukuki nitelenmesi değil de tazminat ödenmemesi olduğu durumunda, tazminatın malların toplam değerini yansıtması gerekli değildir. AİHM, mevcut davada, Mardin Asliye Hukuk Mahkemesi'nin 6 Ağustos 1991 ve 17 Temmuz 1992 tarihli kararlarında, başvuranların alabilecekleri tazminat bedelini saptamıştır. Bununla birlikte, 2940 sayılı Kanun'un 38. maddesi uyarınca tazminat davasının zamanaşımına uğradığı gerekçesiyle bu karar Yargıtay tarafından bozulmuş ve bu maddenin uygulanması için Asliye Hukuk Mahkemesi'ne geri gönderilmiştir. Bu durum, AİHM'nin Ek 1 No'lu Protokol'ün 1. maddesinin ihlal edildiği tespitinin dayanağını oluşturmaktadır. Sonuç olarak, mahkemenin bu konudaki içtihadı ve elindeki mevcut unsurlar doğrultusunda AİHM, hakkaniyete uygun olarak başvuranlara toplu olarak 250.000 Euro ödenmesine karar vermiştir.

Manevi tazminat talepleri ile ilgili olarak AİHM, mevcut davada manevi tazminat konusunda herhangi özel bir sorunun bulunmadığına kanaat getirmiştir (*I.R.S. ve diğerleri* (adil tazmin)).

B. Masraf ve Harcamalar

Başvuranlar, yerel mahkemeler ve AİHM önünde yaptıkları masraf ve harcamalar için 8.750 Euro talep etmektedirler. Başvuranlar yerel mahkemelerde ve AİHM önünde temsil edilebilmeleri için saati 125 Euro'dan 70 saatlik bir çalışma yapıldığını ifade etmektedirler. Başvuranlar ayrıca rakam belirtmeksizin telefon, fotokopi ve posta ücretleri gibi çeşitli masrafların da ödenmesini talep etmektedirler.

Hükümet bu iddialara karşı çıkmaktadır.

AİHM'nin yerleşik içtihadı uyarınca, masraf ve harcamalar konusunda, AİHS'nin 41. maddesi alanında, gerçekliği, zorunluluğu ortaya konulan ve makul miktarlarda olan masraf ve harcamalar geri ödenebilmektedir (*Iatridis*). Ayrıca, mahkeme masrafları yalnızca tespit edilen ihlalle ilgili oldukları sürece geri ödenebilir (*Beyeler-İtalya* (adil tazmin), no: 33202/96, 28 Mayıs 2002).

AİHM, başvuranların ne yerel mahkemeler ne de AİHM önünde yaptıkları masraf ve harcamalarla ilgili olarak fatura sunduklarını not etmektedir. Bununla birlikte bir avukat tarafından temsil edilen başvuranların bir takım masraflar yapmış olabilecekleri kanaatindedir. Mevcut dava koşulları dikkate alındığında, tüm masraflarla birlikte başvuranlara toplu olarak 4.000 Euro ödenmesinin makul olduğuna karar vermiştir.

C. Gecikme Faizi

AİHM, Avrupa Merkez Bankası'nın marjinal kredi kolaylıklarına uyguladığı faiz oranına üç puanlık bir artışın ekleneceğini belirtmektedir.

BU GEREKÇELERE DAYALI OLARAK, AİHM OYBİRLİĞİYLE,

1. Başvurunun *kabuledilebilir* olduğuna;

2. 1 No'lu Ek Protokol'ün 1. maddesinin *ihlal edildiğine*;
3. AİHS'nin 13. maddesine dayanan şikayetin ayrıca incelenmesine *gerek olmadığına*;
4. a) AİHS'nin 44 § 2 maddesi gereğince kararın kesinleştiği tarihten itibaren üç ay içinde, döviz kuru üzerinden Y.T.L.'ye çevrilmek üzere ve miktara yansıtılabilecek her türlü vergiden muaf tutularak, Savunmacı Hükümet tarafından başvuranlara;
 - i. maddi tazminat olarak 250.000 Euro (iki yüz elli bin) *ödenmesine*;
 - ii. masraf ve harcamalar için 4.000 Euro (dört bin) *ödenmesine*;
 - iii. yukarıdaki miktarların her türlü vergiden *muaf tutulmasına*;b) Söz konusu sürenin bittiği tarihten itibaren ödemenin yapılmasına kadar Hükümet tarafından, Avrupa Merkez Bankası'nın o dönem için geçerli olan faiz oranının üç puan fazlasına eşit oranda faiz *uygulanmasına*;
5. Adil tazmine ilişkin diğer taleplerin *reddine*;

karar vermiştir.

İşbu karar Fransızca olarak hazırlanmış ve AİHM'nin iç tüzüğü'nün 77§§2 ve 3 maddesine uygun olarak 10 Ekim 2006 tarihinde yazıyla bildirilmiştir.